

CALL FOR PAPERS & SAVE THE DATE
Włochy-Polska-Europa. Wspólne miejsca pamięci
Draft 05-07-2024

Badania nad „miejscami pamięci” mają długą tradycję, od francuskiego historyka Pierre'a Nory po bilateralny projekt Roberta Traby z Polskiej Akademii Nauk (i zespołu z Hansem Henningiem Hahnem, Kornelią Kończal i Maciejem Górnym). Nora jest autorem samego pomysłu i pionierskich prac z przełomu lat 80. i 90. XX wieku na temat francuskich *lieux de mémoire*. Praca ta zainspirowała innych badaczy, m.in. we Włoszech, Niemczech, Austrii, Holandii, Szwajcarii, Luxemburgu. Nowatorskość projektu polsko-niemieckiego (2007-2018) polegała na tym, że po raz pierwszy podmiotem badań stała się pamięć dwóch sąsiednich narodów. W efekcie zespół PAN wraz ze 117 autorami z 6 krajów wyznaczyli nowy standard interpretacji miejsc pamięci.

Zgodnie z ich definicją miejscami pamięci są:

„realne oraz wyimaginowane fenomeny historyczne, jak zdarzenia i miejsca topograficzne, postaci (wyobrażone i rzeczywiste), artefakty, symbole. Warunkiem jest, że mają bądź miały aktywny wpływ na kształtowanie tożsamości zbiorowych. Są bądź były częścią żywej, funkcjonalnej pamięci. Przedmiotem analizy jest złożona historia pamięci, a nie tylko istniejąca tu i teraz kultura pamięci. Badając miejsca pamięci w relacjach bilateralnych unikamy pułapki re-mitologizacji narodowych historii. Zwracamy też uwagę, że oprócz konkurujących ze sobą pamięci narodowych, nośnikami pamięci były różne grupy społeczne, wyznaniowe, regionalne czy etniczne, których wyobrażenia przeszłości były czasami sprzeczne wobec głównego nurtu narodowego” (Robert Traba).

Ta definicja jest punktem wyjścia dla konferencji, która odbędzie się **w Rzymie 4 października 2024 r.** pod roboczym tytułem: **Włochy-Polska-Europa. Wspólne miejsca pamięci.**

Konferencja organizowana przez:

Fundacja rzymska im. Janiny Umiastowskiej.

We współpracy naukowej z (w kolejności alfabetycznej):

Associazione Italiana Polonisti (AIP) – Associazione Italiana Studi di Storia dell'Europa Centrale e Orientale (AISSECO) – Centro di Ricerca Interdipartimentale sull'Europa centro-orientale, la Russia e l'Eurasia (CRIERE) dell'Università degli Studi Roma Tre – Dipartimento di Studi Europei, Americani e Interculturali (SEAI), "Sapienza" Università di Roma – Istituto Polacco di Roma – PAN Stacja Naukowa w Rzymie – Robert Traba, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk (ISP PAN)

Konferencję dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej.

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Po co ten projekt?

W 2015 roku oxfordzki profesor i publicysta Timothy Garton Ash zdefiniował falę migracyjną jako „kryzys tożsamościowy Europy”. Zwrot ku zamkniętym kulturom narodowym trwa. Więc istnieje potrzeba zdefiniowania tej sytuacji. Próba opisanie kultur pamięci Włoch i Polski, dwóch dużych krajów usytuowanych w centrum geograficznie zdefiniowanej Europy Środkowej i Europy Zachodniej, jest jedną z dróg do zrozumienia meandrów europejskich tożsamości. Jest to kwestia lepszej analizy tego, co nas różni w sensie kulturowym i tego, co nas łączy w pożądanej perspektywie większego wielostronnego dialogu na podstawie wzajemnego zrozumienia i uznania. Pierwszym krokiem może być spotkanie i integracja środowisk zajmujących się tą problematyką.

Cel spotkania.

Weryfikacja możliwości rozpoczęcia międzynarodowego projektu badawczego, który będzie analizować związek między funkcjonowaniem wspólnych włosko-polskich pamięci (tj. należących do asymetrycznych relacji między dwoma krajami o różnych językach i kulturach, bez wspólnych granic i oddalonych od siebie o tysiąc kilometrów) a funkcjonowaniem pamięci europejskich w skali kontynentu lub w określonych obszarach kulturowych.

(1) Przez **dwustronne miejsca pamięci między Polską a Włochami** możemy rozumieć co najmniej dwa obszary badań, które nie zawsze się pokrywają:

A) **Włosko-polskie miejsca pamięci:** materialne i symboliczne miejsca, postacie, fakty, zjawiska, daty, doświadczenia **polskie**, które na stałe lub na pewien czas **weszły do zbiorowej wyobraźni i pamięci Włochów.**

Na przykład: Rzymska starożytność; Quo Vadis?; antemurale; liberum veto; rozbiory Polski; włoski hymn narodowy; Chopin; 2 Korpus Polski we Włoszech; Auschwitz; Biennale Dysydentów w Wenecji (1977); wybór Jana Pawła II (1978); Solidarność i „zamach stanu” Jaruzelskiego (1989-1981); polska emigracja do Włoch (uchodźstwo, po 1956, po 1968, po 1978 – „pielgrzym”, „czyściciel okien”, „polska opiekunka”, robotnicy i przedsiębiorcy); polski teatr we Włoszech (Grotowski, Kantor); polskie kino we Włoszech (Wajda, Polański, Kieślowski); Gustaw Herling Grudziński i literatura polska we Włoszech; polonistyka i studia nad historią Polski we Włoszech; polska nauka (itp. Nicolaus Copernicus, Maria Skłodowska Curie); Polska we włoskich wydawnictwach (dzieła oryginalne, tłumaczenia); sztuka polska we Włoszech (Mitoraj); Katyń; polskie instytucje i stowarzyszenia we Włoszech; polska obecność we włoskich muzeach (Jan Sobieski i Zwycięstwo pod Wiedniem, obraz Jana Matejki z lat 1882–1883, obecnie w Muzeach Watykańskich); polskie miejsca popkultury-życia codziennego popularne we Włoszech; miasta (Warszawa);

B) **Polsko-włoskie miejsca pamięci:** materialne i symboliczne miejsca, postacie, fakty, zjawiska, daty, **włoskie** doświadczenia, które faktycznie na stałe lub na pewien czas **weszły do zbiorowej wyobraźni i pamięci Polaków.**

Na przykład: Chrześcijaństwo; Bona Sforza; polski hymn narodowy; Canaletto i jego widoki Warszawy; włoskie kino w Polsce (Fellini itp., jak najbardziej); literatura włoska w Polsce; italianistyka i studia nad historią Włoch w Polsce; faszyzm włoski; Włochy w polskich wydawnictwach (dzieła oryginalne, tłumaczenia); Włochy w polskiej muzyce; włoska sztuka w Polsce; włoska architektura w Polsce; Włosi emigrujący-działający w Polsce; włoska obecność w polskich muzeach; miejsca popkultury-życia codziennego które mocno

kształtują polskie wyobrażenia o Włochach (itp. sfera jedzenia, pizza, makaron; „dolce far niente”; włoszczyzna; „birbante rocco” Pana Tadeusza; Pinocchio; piłka nożna; Polski Fiat 126p „maluch”; opera, itp.); miasta (jak Wenecja, Florencja, Rzym, Neapol, itp.); mafia;

(2) **Pamięć europejska** może być rozumiana w kontekście tych specyficznych badań jako co najmniej dwa obszary:

(C) Materialne i symboliczne miejsca, postacie, fakty, zjawiska, daty, doświadczenia o **silnej wartości i znaczeniu europejskim**, które faktycznie na stałe lub na pewien czas **weszły do zbiorowej wyobraźni i pamięci zarówno Włochów, jak i Polaków**, nie zawsze w identyczny sposób.

Na przykład: uniwersytety; muzea; długotrwałe relacje i Polski i Włoch z niektórymi krajami (Rosja, Niemcy, Austria, Francja, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone Ameryki); z niektórymi miastami (Paryż, Londyn, Berlin); walki z Turkami i Imperium Osmańskim; relacje z morzem (Morze Śródziemne, Bałtyk, Morze Czarne); katolicyzm (polski versus włoski); kult Matki Boskiej i niektórych świętych; polowanie na czarownice; Reformacja i Kontreformacja; Oświecenie; Masoneria; Rewolucja francuska; Napoleon; demokracja; emigracja (ekonomiczna, polityczna) do Europy i obu Ameryk; kolonializm; Gran Tour; Kościół (rola); I wojna światowa; Rewolucja rosyjska (1917); Modernizm (architektura); Konkordat Kościół-Państwo; przystąpienie do II wojny światowej (w Polsce 1 września 1939 r., we Włoszech 10 czerwca 1940 r.); II wojna światowa; doświadczenie oporu; antysemityzm/getto/zniszczenie europejskich Żydów/Shoah/Auschwitz; nazizm; komunizm; lagry i gułagi; Jalta; „ziemie utracone i odzyskane” (Trentino, Alto Adige, Venezia Giulia, Trieste, Istria dla Włochów – polskie Kresy na wschód i ZO na zachodzie dla Polaków) po I lub po II wojnie światowej; wypędzenia i przymusowe przesiedlenia ludzi (deportowani uchodźcy, wykorzeni, uciekający) w powojennej Europie; rok 1956 (Poznań, Węgry); rok 1968 (Warszawa, Czechosłowacja); rok 1989; upadek ZSRR (1991); wojny w Jugosławii (1991-2001); rozszerzenie NATO (1999); rozszerzenie UE (2004); Bruksela; imigracja w Europie; Covid (2020-2021); inwazja na szeroką skalę Rosji na Ukrainę w 2022 r. (po "pomarańczowej rewolucji" z 2004 r., "rewolucji Majdanu" z 2014 r. i późniejszych starciach w południowo-wschodnich regionach kraju, interwencji wojskowej Rosji i aneksji Krymu); koncepcja Europy; koncepcja Europy Środkowej/Wschodniej; koncepcja Zachodu; Kawa;

C) Materialne i symboliczne miejsca, postacie, fakty, zjawiska, doświadczenia **wspólne dla Włoch i Polski**, które faktycznie na stałe lub na pewien czas **weszły do zbiorowej wyobraźni i pamięci innych grup społecznych, krajów lub obszarów Europy**.

Na przykład: Kopernik; bitwa pod Monte Cassino; wybór Jana Pawła II (1978); włosko-polska obecność w europejskich muzeach;

⇒ Formuła spotkania (Tłumaczenie symultaniczne polsko-włoskie)

- 3 października 2024 przyjazd.
- 4 października 2024 r., rano (9:00-13:00): **określenie horyzontu poznawczego** włosko-polskich miejsc pamięci na tle europejskim. Możliwości i trudności związane z tematem. Wyciągnięte wnioski i spostrzeżenia z poprzednich badań międzynarodowych nad „miejscami pamięci”. Debata mająca na celu opracowanie zestawu narzędzi koncepcyjnych przydatnych do zgłębiania tematu.

- 4 października 2024 r., po południu (14:30-18:30) **warsztat: budowanie pierwszego katalogu** materialnych i symbolicznych miejsc, postacie, fakty, zjawiska, daty, doświadczenia **o silnej wartości i znaczeniu europejskim**, które faktycznie na stałe lub na pewien czas **weszły do zbiorowej wyobraźni i pamięci zarówno Włochów, jak i Polaków**, nie zawsze w identyczny sposób. Podobieństwa i różnice. Debata.
- 4 października 2024 r. (19:00-19:30): **synteza kończąca spotkanie.**

⇒ Oczekiwane wyniki spotkania

- Opracowanie zestawu **narzędzi koncepcyjnych** przydatnych do zgłębienia tematu. W jakim celu i jak mamy pisać o miejscach pamięci polsko-włoskich w perspektywie europejskiej?
- Opracowanie **pierwszego katalogu miejsc pamięci** o silnej wartości i znaczeniu europejskim które weszły do zbiorowej wyobraźni i pamięci zarówno Włochów, jak i Polaków;
- Sprawdzenie możliwości **rozpoczęcia wieloletniego, międzynarodowego projektu** mającego na celu zbadanie polsko-włosko-europejskich miejsc pamięci w celu stworzenia pierwszej publikacji po włosku na ten temat.
- Pozyskanie elementów do **opracowania ogólnego planu wykonalności**. Określenie **możliwych synergii** (potencjalnych partnerów, autorów, współpracowników) w celu rozwoju projektu w 2025-2026 roku. Planowanie w roku 2025 nowego spotkania we Włoszech (temat A). Planowanie w roku 2026 nowego spotkania w Polsce (temat B).

⇒ Kto może wziąć udział i w jaki sposób

- Wszyscy eksperci i naukowcy zainteresowani tematem i ewentualnym rozwojem tego projektu;
- Napisz na adres eventiFumiast@gmail.com, określając swój obszar zainteresowań i miejsca pamięci, w których chcesz interweniować. Proszę określić, czy:
 - chciałbyś po prostu być obecny na wydarzeniu;
 - chciałbyś wziąć udział w ogólnej debacie;
 - chciałbyś wziąć udział w popołudniowym warsztacie;
 - jesteś ekspertem/kompetentnym w zakresie jednego lub więcej miejsc pamięci (które z nich?).
- W ramach swoich ograniczonych możliwości finansowych i organizacyjnych Fundacja Rzymska im. Janiny Umiastowskiej postara się, w niektórych przypadkach, ułatwić uczestnikom z poza Włoch pobyt w Rzymie podczas konferencji.

Rzym, 21 czerwca 2024

Paolo Morawski

(Prezes Fundacji rzymskiej im. Janiny Umiastowskiej

<https://www.fondazioneumiastowska.com/pl/home-polski/>)